

Fakultet političkih nauka
Medjunarodni ekonomski odnosi, II dio

6. KONKURENTNOST U MEĐUNARODNOJ EKONOMIJI

Struktura

1. Teorije konkurentnosti
2. Pojam konkurentnosti
3. Faktori konkurentnosti
4. Mjerenje konkurentnosti u spoljnoj trgovini

Teorije konkurentnosti

- Merkantilistička teorija (merkante – trgovina)
- Klasična engleska škola spoljne trgovine
  1. Teorija apsolutnih vrijednosti Adama Smita (1776)
  2. Teorija komparativnih prednosti Davida Rikarda (1827)
  3. Teorija recipročne tražnje – Džon Sjuart Mil (1848)
- Neoklasična teorija međunarodne trgovine, HOS model
- Savremena teorija

- **MERKANTILISTIČKA TEORIJA (15.-18.v.)** – zlato i srebro najveće vrijednosti, max izvoz, da bi se sto vise zlata i srebra zarađivalo od izvoza
- **TEORIJA ASPOLUTNIH PREDNOSTI (vrijednosti) ST - ADAM SMIT**
/Bogatstvo naroda, 1776./ - male radionice vremenom postaju manufakture, kapitalizam, 18v.-
svaka zemlja - izvoziti robu koja se proizvodi sa **min. troškovima**, a uvoziti robu koja je jeftinija od domaće, jer se dobra proizvode i razmjenjuju pod najpovoljnijim uslovima,
zaštita tržišta nije potrebna, oslanjanje samo na prirodne prednosti, procvat GB, kolonije..
Otvoreno trziste je najbolje rjesenje, ne treba barijera trgovini
- **TEORIJA KOMPATIVNIH PREDNOSTI DAVIDA RIKARDA** /Principi političke ekonomije i oporezivanja, 1827/,
zemlja treba da proizvodi one robe na čijim **relativnim** odnosima najviše dobija; npr. GB da proizvodi samo platno, pošto se ono proizvodi relativno jeftinije, a Portugaliji treba da ustupi proizvodnju vina
liberalna ekonomija, prirodni faktori na strani ponude; nema mobilnosti faktora...

	Proizvod (u jedinicama, m, l, za 1 dan)	
Zemlja	Proizvod X /Platno/	Proizvod Y /Vino/
Zemlja A GB	120	100
Zemlja B Portugal	80	90

SMIT: zemlja A treba da proizvodi oba proizvoda, pošto ih proizvodi jeftinije po jedinici, Nema specijalizacije. Nema razmjene. Portugal ne treba da proizvodi ni jedan proizvod...

RIKARDO

relativan odnos razmjene kod **platna** $120 A = 80 B$ **$1,5A = 1B$**
relativan odnos razmjene kod vina $100 A = 90 B$, $1A = 0,9 B$

Relativni odnos razmjene je povoljniji kod platna za GB,

pa ona treba da **USTUPI** proizvodnju

vina Portugaliji i da tako dođe do međusobne specijalizacije i razmjene (PT **manje zaostaje** kad je u pitanju proizvodnja vina)

$(120 - 100) + (90 - 80) = 20 + 10 = 30$ **NOVIH jedinica proizvoda,**

kojih ne bi bilo bez međunarodne specijalizacije

TEORIJA RECIPROČNE TRAŽNJE – Džon Stjuart Mil, 1878

- Teoretičari komparativnih prednosti Smit i Rikardo koristili su pri analizi prvenstveno **PRIRODNE faktore**, i to samo one **na strani ponude**, dok je **Mil prvi ukazao na značaj TRAŽNJE u objašnjavanju spoljne trgovine**
- koliko će jedna zemlja dobiti od specijalizacije u spoljnoj trgovini **zavisi od intenziteta međusobne recipročne tražnje dvije zemlje** /J.S.Mil, Principi političke ekonomije, 1878/, tj. **kolika je potrebna količina izvoza da bi se ostvarila određena količina uvoza**
- Ako je, npr., **INTENZITET TRAŽNJE** u obje zemlje za robama druge zemlje isti, onda će obe zemlje **u dobiti** učestvovati sa po 15 jedinica, odnosno uvek će **više dobiti zemlja čiji se proizvodi više traže**, na štetu zemlje čiji se proizvodi manje traže

SUŠTINA MILOVE TEORIJE SVODI SE NA SLJEDEĆE:

1. **TRAŽNJA** je, po svojoj prirodi, ponuda nekog drugog u jednakoj vrijednosti;
  2. **PONUDA** pokazuje iznos koji je neka zemlja spremna da ponudi za određenu cijenu, odnosno količinu uvoza;
  3. **CIJENE** se formiraju u zavisnosti od ponude i tražnje (odnosno od količine novca, zlata i srebra u opticaju);
  4. **međunarodna ravnoteža** se uspostavlja **u tački** u kojoj se sijeku **DOMAĆA PONUDA I STRANA TRAŽNJA**, a ta tačka predstavlja Milov **ZAKON RECIPROČNE TRAŽNJE**;
  5. **elastičnost ponude** mjeri se stepenom **REAKCIJE** količine ponuđenih proizvoda na promjene cijena; visoke elastičnosti su poželjne, dok niske elastičnosti donose nevolje;
  6. manje razvijene zemlje (ZUR) imaju niske elastičnosti, jer izvoze **sirovine**, a uvoze industrijske proizvode visokog stepena prerade, dok razvijene zemlje imaju visoke elastičnosti izvoza i uvoza.
- Mil je u spoljnoj trgovini bio preteča **odnosa razmjene** (*terms of trade*) jer je postavio pitanje: kolika je potrebna količina izvoza da bi se dobila određena količina uvoza

HEKŠER - OLIN - SAMJUELSONOV MODEL KOMPARATIVNIH PREDNOSTI

- HOS model – neoklasična teorija međ.trgovine i nosi naziv standardna teorija MT; **komparacija troškova**
- Primjenom teorije komparativnih prednosti dokazano da se: skuplji domaći proizvodi zamjenjuju se jeftinijim uvoznim; dok se domaći proizvodi sa komparativnim prednostima skuplje prodaju na svjetskom, nego na domaćem tržištu
- **Hekšer (1919), kasnije Olin, njegov učenik (1933):**
- Ne samo **rad**, već i **zemlja i kapital** su **inputi formiranja cijena**, ali i MT povratno utiče na cijene ovih inputa
- Medusobni uticaj P i T određuje cijenu, kojoj se dodaju transportni troškovi
- Na MT najviše utiču raspoloživi faktori (**prirodni i stečeni**); faktori **rad i kapital** su mobilni
- **OLIN** trgovinu u cjelini posmatra kao **PROBLEM LOKACIJE PROIZVODNJE** prema **raspoloživim komparativnim prednostima** – standardna teorija spoljne trgovine
- Zemlja ima komparativne prednosti u onoj robi čija proizvodnja intenzivno koristi faktore kojima ta zemlja obiluje (Finska u proizvodnji drveta i papira, SAD u proizvodnji kukuruza, Belgija u proizvodnji crne metalurgije..)
- Pol **SAMJUELSON** dodao je ovoj teoriji i **razlike u ukusima i tražnji**, što dovodi do trgovine i u slučajevima kada su proizvodni troškovi i cijene dvije robe iz dvije zemlje identični (primjer Norveške i Švedske, koje po približno istim troškovima mogu proizvesti ribu i meso. Međutim, pošto Šveđani više vole meso, a Norvežani ribu, doći će do izvoza ribe iz Švedske u Norvešku, i obrnuto, do izvoza mesa iz Norveške u Švedsku)

Savremena teorija konkurentnosti

Sa aspekta komparativnih prednosti, osnovne karakteristike promjena u savremenoj privredi su sljedeće:

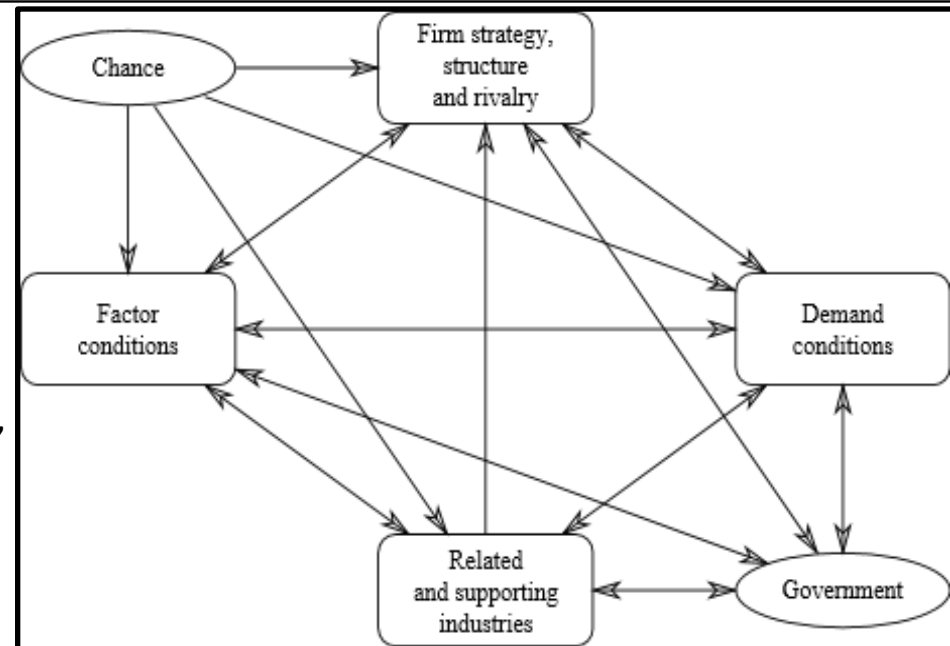
1. Primjena nove tehnike i tehnologije u proizvodnji (konkurentna prednost)
  2. Promjena uloge pojedinih faktora proizvodnje i odnosa među njima
  3. Promjena **strukture** proizvodnje i zaposlenosti, jačanje sektora usluga
  4. Mobilnost – roba, usluga, ali i faktora proizvodnje između zemalja
- **NAJVEĆU DINAMIKU RAZMJENE (izvoza) imaju proizvodi visokog tehnološkog intenziteta:** kompjuteri (16%), elektronika i telekomunikacije (12%), naučni instrumenti (13%), automobili (10%) i farmaceutski proizvodi (10%). (WTO, 2006.)

PORTER – 4 faktora konkurentnosti:

1. faktori proizvodnje (*product conditions*),
2. kvalitet tražnje (*demand conditions*),
3. nivo razvijenosti povezanih i pratećih industrija (*related and supporting industries*) i
4. strategija, struktura i rivalitet firmi

Osnovne determinante konkurentnosti nacionalne ekonomije – Porterov dijamant konkurentnosti sa 4 faktora konkurentnosti

- a) **FAKTORSKI USLOVI** - uslovi vezani za faktore proizvodnje a koji determinišu intenzitet i oblike konkurentske borbe u pojedinim oblastima privređivanja (kapital, nivo tehnologije, infrastruktura, kvalifikovana RS, lokacija zemlje, informacija i dr.),
- b) **USLOVI TRAZNJE** – uslovi vezani za unutrašnju tražnju dobara i/ili usluga datih proizvodnih oblasti, tj.struktura domaće tražnje, veličina tražnje i njen obrazac rasta, interancionalizacija tražnje;("probirljivost kupaca")
- c) **POSTOJANJE VEZANIH I PODRŽAVAJUĆIH PROIZVODNJI** - prisutnost u zemlji industrija koje podržavaju proizvodnju konkurentnih proizvoda ili su u najtješnijoj vezi sa ovom proizvodnjom (prateće industrije, dobavljači),
- d) **STRATEGIJA PREDUZEĆA, STRUKTURA I OBLICI RIVALITETA IZMEDJU DOMAĆIH PREDUZEĆA** – kvalitet menadžmenta, strategija i struktura firme, cilj, misija, a takođe i karakter konkurencije između pojedinih preduzeća

Četiri ključne determinante nacionalne konkurentne prednosti međusobno povezane formiraju sistem - nacionalni "dijamant konkurentnosti".

-Razvojna politika
-Nepredvidjene okolnosti

Klasična teorija zasniva se na nemobilnosti faktora proizvodnje između zemalja, konstantnim prinosima od faktora proizvodnje i nepostojanju **eksterne ekonomije** (kada jedan proizvod proizvodi više proizvođača iz više zemalja, kombinujući na taj način: tehniku podjele rada, obučenu RS, visok kvalitet proizvoda...)

Savremena teorija je tražila odgovore šta se dešava sa teorijom ST u uslovima kada su ne **samo proizvodi nego i faktori proizvodnje između zemalja mobilni**, kada proizvodnja nije homogena (nego je djeljiva), prinosi od faktora proizvodnje nisu konstantni i kada, pored interne, postoji i eksterna ekonomija.

PORTER veliki značaj daje lokaciji proizvodnje, FDI, rastu produktivnosti, razvoju infrastrukture, inovacijama i e-ekonomiji (elektronsko poslovanje)

- Na navedena pitanja odgovore su dali nosioci moderne teorije trgovine i konkurentnosti (**Dixt, A. i Stiglitz J., 1997**).
- **Nosioci moderne teorije konkurentnosti – DIXT, STIGLITZ** – nema savršene konkurencije u uslovima mobilnosti faktora i mogućnosti diversifikacije proizvodnje; postoje razlike u konkurentnosti u uslovima rastućih/opadajućih prinosa, u uslovima postojanja/nepostojanja eksterne ekonomije, u uslovima postojanja/nepostojanja diversifikacije proizvodnje u različitim kompanijama...

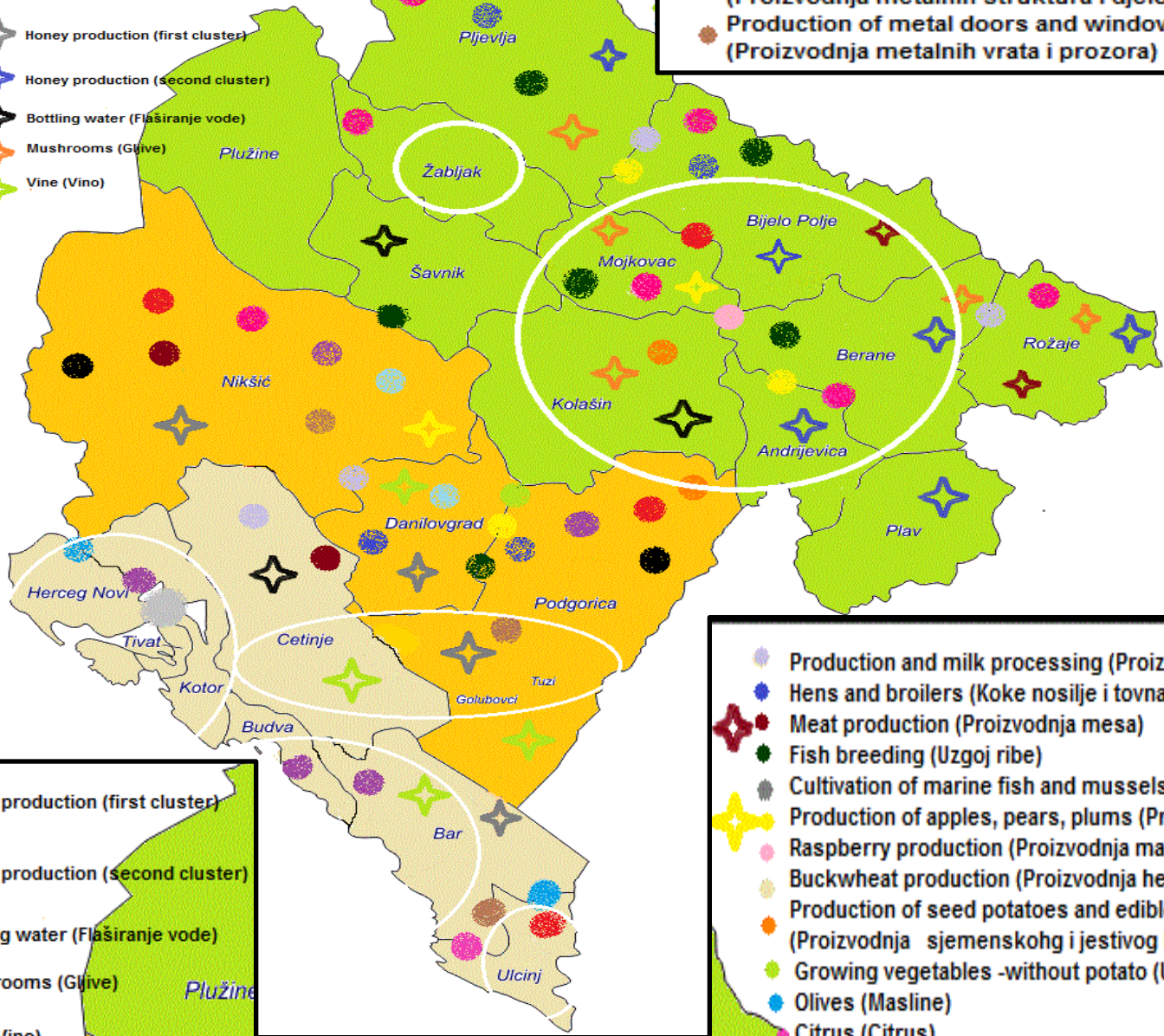
Strategija održivog ekonomskog rasta CG kroz uvođenje **KLASTERA** do 2016. godine

- **KLASTER (def., Porter, 1990)** – Klaster je geografska koncentracija međusobno povezanih preduzeća, specijalizovanih dobavljača robe i usluga, preduzeća u srodnim delatnostima (proizvodnih i drugih komplementarnih djelatnosti) radi povećanja konkurentnosti u svijetu (npr. klaster za namještaj, tekstil)
- **Klasteri** (Strategija) su **pravna lica**, geografske koncentracije međusobno povezanih preduzeća, specijalizovanih dobavljača, pružaoca usluga, preduzeća u povezanim sektorima i povezanih institucija u područjima u kojima međusobno konkurišu, ali i saraduju (Porter, 1998);
- **Ciljevi:** rast izvoza, supstitucija uvoza, nova preduzeća i radna mjesta, zadržavanje postojećeg nivoa zaposlenosti;
- U prvoj fazi definisano **8 klastera u drvoprerađivačkim, 9 u građevinarstvu, 19 u poljoprivredi i 6 u turizmu**; Postoje mnogi **potencijalni klasteri..**;
- **Pilot projekti – 6 potencijalnih klastera:** 1. Otkupljivača i prerađivača gljiva, 2. Organskih proizvođača heljde, 3. Uzgajivača rječne ribe, 4. Drvoprerađivača, 5. Mesne industrija; 6. Proizvođača maslinovog ulja
- **Npr. klaster otkupljivača i prerađivača gljiva:** Mapirano 15 potencijalnih članova u 6 opština Sjevernog regiona Crne Gore; Osnovni proizvod čine **13 vrsta gljiva** (vrganj 70%); **955 t** gljiva prikupljeno u 2011; 60% se prodaje svježe, 40% ide u preradu; Oko 60% prikupljenih količina se izvozi; Najveća tržišta: Italija i Srbija.

- Furniture production (Proizvodnja namještaja)
- Production of sawn timber (Proizvodnja rezane građe)
- Construction (Izvođenje građevinskih radova)
- Cutting and shaping stone (Rezanje i oblikovanje kamena)
- Manufacture of metal structures and parts of structures (Proizvodnja metalnih struktura i dijelova strukture)
- Production of metal doors and windows (Proizvodnja metalnih vrata i prozora)

- ☆ Honey production (first cluster)
- ☆ Honey production (second cluster)
- ☆ Bottling water (Flaširanje vode)
- ☆ Mushrooms (Gljive)
- ☆ Vine (Vino)

- Furniture production (Proizvodnja namještaja)
- Production of sawn timber (Proizvodnja rezane građe)
- Construction (Izvođenje građevinskih radova)
- Cutting and shaping stone (Rezanje i oblikovanje kamena)
- Manufacture of metal structures and parts of structures (Proizvodnja metalnih struktura i dijelova strukture)
- Production of metal doors and windows (Proizvodnja metalnih vrata i prozora)

- ☆ Honey production (first cluster)
- ☆ Honey production (second cluster)
- ☆ Bottling water (Flaširanje vode)
- ☆ Mushrooms (Gljive)
- ☆ Vine (Vino)

- Production and milk processing (Proizvodnja i prerada mlijeka)
- Hens and broilers (Koke nosilje i tovna pilad)
- Meat production (Proizvodnja mesa)
- Fish breeding (Uzgoj ribe)
- Cultivation of marine fish and mussels (Uzgoj morske ribe i školjki)
- Production of apples, pears, plums (Proizvodnja jabuka, krušaka, šljiva)
- Raspberry production (Proizvodnja malina)
- Buckwheat production (Proizvodnja heljde)
- Production of seed potatoes and edible ones (Proizvodnja sjemenskohg i jestivog krompira)
- Growing vegetables -without potato (Uzgajanje povrca - bez krompira)
- Olives (Masline)
- Citrus (Citrus)
- Tourism (Turizam)

MNK, interna i eksterna ekonomija

Ekonomska globalizacija

- **MNK (intl. Skraćenica - MNE)** – (motivisane profitom) kombinuju resurse širom svijeta koristeći diversifikaciju proizvodnje, internu i eksternu ekonomiju obima i monopolsko ponašanje.
- **INTERNA EKONOMIJA** (ek.obima, rast proizvodnje uz smanjenje jediničnih troškova) i
- **EKSTERNA EKONOMIJA** - proizvodnja jednog proizvoda od strane više proizvođača iz više zemalja, kombinujući tehniku podjele rada uz sintergetske proizvodne efekte: kvalifikovana RS, specijalizacija, max produktivnost, minimalni troškovi.
- **Komponente ekonomske globalizacije** – liberalizacije MT, mobilnost rada i kapitala, raspoloživost tehnologija širom svijeta, formiranje regionalnih trgovinskih blokova i globalno djelovanje TNK i MNK, uz sistem obrazovanja, menadžment i marketing.

TRI FAZE RAZVOJA KONKURENTNOSTI:

1. na bazi prirodnih resursa,
2. preko novih investicija i ulaganja u srednje intenzivne sektore, infrastrukturu, komunikacije i transport, uz FDI
3. razvoj zasnovan na novim tehnologijama

Značaj faktora proizvodnje u međunarodnoj specijalizaciji pojedinih zemalja i proizvoda

Značaj i vrednovanje faktora proizvodnje u međunarodnoj specijalizaciji pojedinih zemalja i proizvoda išli bi sljedećom putanjom:

1. **Prirodno intenzivni proizvodi** (zemlja, klima i prirodna bogatstva najvažniji faktori proizvodnje - input)
2. **Radno intenzivni proizvodi** (fizički rad najvažniji faktor i input proizvodnje)
3. **Kapitalno intenzivni proizvodi** (kapital najvažniji, zasnovan na štednji stanovništva i rastu FDI)
4. **Naučnotehnoški intenzivni proizvodi** (znanje i tehnologija najvažniji faktor proizvodnje)

PRIRODA (SIROVINE)	KAPITAL	PRIRODA	KAPITAL
KAPITAL	RAD	RAD	TEHNOLOGIJA
RAD		KAPITAL	
bukova građa		TEHNOLOGIJA	
	vuneno predivo	električna energija	kompjuteri

Iz priloga se može vidjeti da su **glavni faktori cijene i konkurentnosti**:

- kod **bukove građe** priroda,
- kod **vunenog prediva** radna snaga (uglavnom nekvalifikovana),
- kod **električne energije** kapital (jer su potrebne skupe instalacije),
- kod **kompjuteru** tehnologija i obrazovana radna snaga.

KONKURENTNOST

- **Teorija komparativnih prednosti spoljne trgovine** - Svako treba da proizvodi i izvozi ono, gdje ima najveće uporedne/komparativne i razvojne prednosti, a da uvozi one robe koje ne može proizvoditi pod konkurentnim uslovima
- **MAKRO KONKURENTNOST** (konkurentnost privrede) – sposobnost zemlje da nacionalne resurse specijalizuje u pravcu rasta realnog dohotka i standarda stanovništva, uz dobru makroekonomsku politiku. Zasniva se na globalnoj efikasnosti nacionalne ekonomije
- **MIKROKONKURENTNOST** – sposobnost određene firme da učestvuje i pobjeđuje u svjetskoj ponudi konkretnog proizvoda (usluge)
- **INTEGRALNA KONKURENTNOST** – objedinjuje prethodna dva aspekta na putu uspjeha kompanija jedne države: borbu na tržištu vode uspješne firme, uz bankarsku podršku, čiji rad podržava efikasno organizovana država
- Pored cijena, uvode se i **nečjenovni faktori konkurentnosti** (kvalitet, asortiman, preferencije potrošača, način plaćanja, rokovi isporuke, servis..)
- **Recept konkurentnosti** je povećanje kvaliteta proizvoda prilagođenog svjetskim standardima, produktivnosti i ekonomičnosti, organizacija nastupanja na tržištu, marketing i znanje kao faktor uspjeha
- **KONKURENTNOST U SPOLJNOJ TRGOVINI JE** sposobnost prodavca (izvoznika) da osvaja spoljna tržišta, da se sa povoljnim uslovima proizvodnje i prodaje nametne zahtjevima stranih kupaca (potrošača) i da ih pridobije za kupovinu svojih, umjesto proizvoda drugih ponuđača – konkurenata

Prema definiciji OECD-a, konkurentnost je

- mjera sposobnosti zemlje da u slobodnim i ravnopravnim tržišnim uslovima
- proizvede robe i usluge koje prolaze test međunarodnog tržišta,
- uz istovremeno zadržavanje i dugoročno povećanje realnog dohotka stanovništva.

Dakle, **međunarodna konkurentnost nacionalne ekonomije** je sposobnost zemlje za izvoz, njena uspješnost u iskorištavanju prirodnih, materijalnih i ljudskih resursa u proizvodnji i u nastupu na tržištu, produktivnost, životni standard, ali čine je i međunarodni ugovori i sporazumi koje je zemlja potpisala, kao i pristup - članstvo u različitim međunarodnim organizacijama i inicijativama.

Konkurentnosti je odraz sposobnosti firmi jedne zemlje da se uspješno uključe u MEO.

Faktori konkurentnosti

1. **Faktori na strani ponude** – obim asortiman, cijena, kvalitet, trajnost – prilagođavanje proizvodne i izvozne strukture
2. **Faktori na strani tražnje** – privredna kretanja u svijetu, ponašanje i želje stranih kupaca i ukupna morfologija stranih tržišta
3. **Faktori koji dovode do spajanja ili odbijanja ponude i tražnje** (faktori konkurentnosti u užem smislu)
  - **Kvalitet** i tehnološka svojstva proizvoda (nacionalni standardi, tehnička regulativa i sertifikacija, ISO 9000, ISO 14000, EU-CE)
  - **Cijena** korigovana instrumentima spoljnotrgovinske politike u zemlji izvoznici i zemlji uvoznici
  - **Način plaćanja** (ročnost, obezbjedjenje naplate, uslovi kreditiranja)
  - **Rokovi isporuke** i način održavanja
  - Organizacija **istupanja na strana tržišta** i marketing
  - Razvojno osposobljavanje **privrede** zemlje kupca
  - **Ostali faktori** konkurentnosti (sličnost zemalja, prijateljski odnosi, razvijeni poslovni kontakti firmi, bliskost jezika..)
  - Ima zemalja sa pozitivnim trgovinskim bilansom, ali se ne smatraju konkurentnim (većina zemalja proizvodjača i izvoznika nafte)
  - **KVALITET** je skup fizičkih, konstrukcionih, estetskih, ekoloških i drugih svojstava proizvoda, kao i odgovarajućeg načina pakovanja, obilježavanja i servisiranja proizvoda.
  - **Kvalitet se ocjenjuje** kroz sertifikaciju, akreditaciju i ocjenjivanje usaglašenosti sa odgovarajućim standardima, nacionalnim, evropskim i svjetskim

Mjerenje konkurentnosti ST

Faktori za mjerenje **makrokonkurentnosti** (prvo ih razvili švajcarci, od 1979) World Economic Forum, Davos; Institute of Management Development - IMD):

1. **Ekonomski potencijal privrede** (BDP/pc, štednja, investicije, inflacija, nezaposlenost, platni bilans, kupovna moć valute)
2. **Stepen otvorenosti**, uključenosti u svjetsku privredu
3. **Kvalitet vlasti i državnih institucija** (broj partija, politička stabilnost, javne finansije, bankarski sektor, finansijsko tržište..)
4. **Kvalitet poslovanja preduzeća** (broj MSP, kvalitet menadžmenta, prisustvo monopola, bilansi p-ća, likvidnost..)
5. **Razvijenost infrastrukture**
6. **Kvalitet stanovništva** (ljudski kapital kao stvaralac, inovator, proizvođač, njegovo ponašanje u potrošnji, natalitet i dr.)

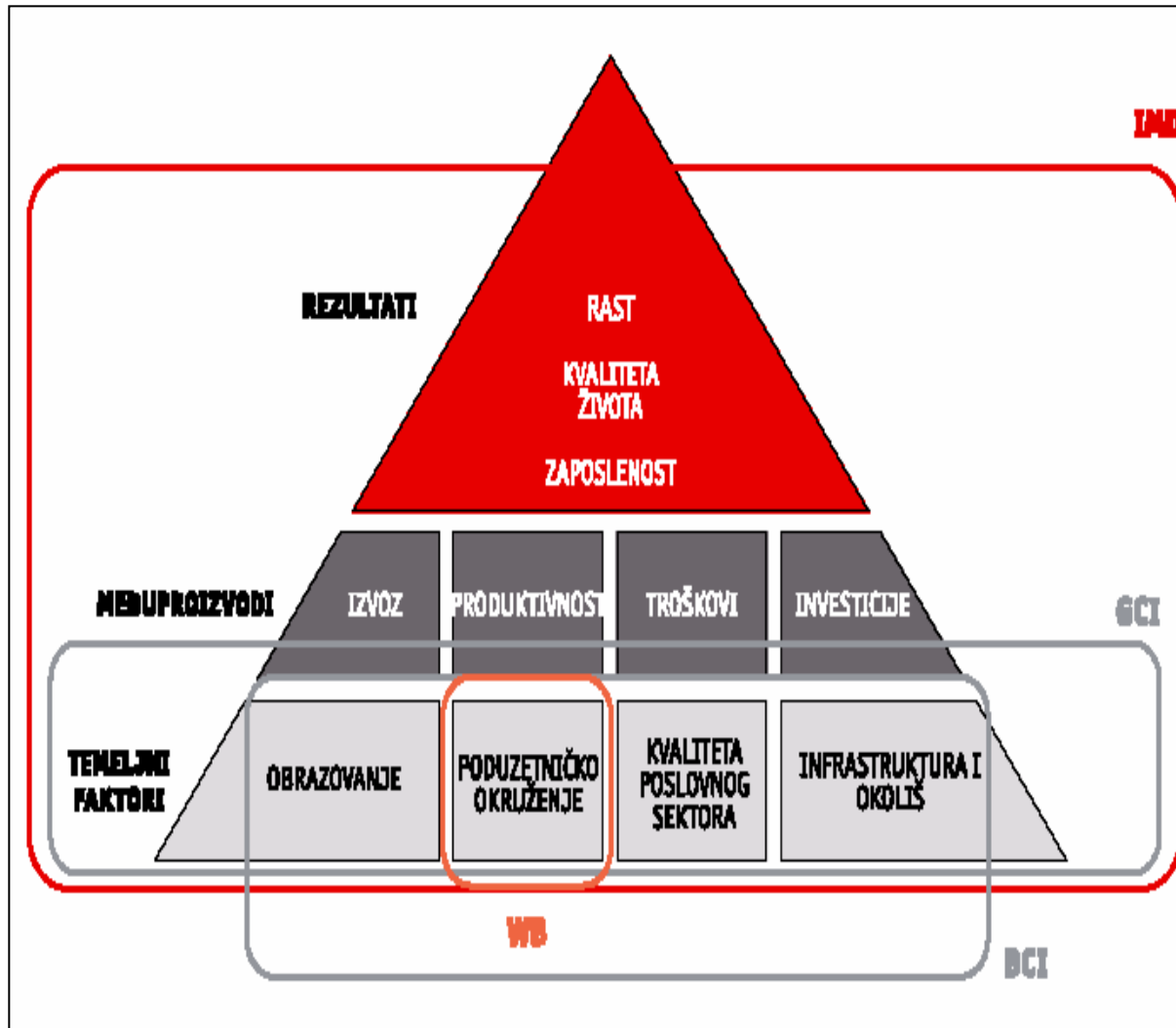
- TOP 10 - SAD, Siingapur, Holandija, (Irska), Finska, Kanada, Hong-Kong, Velika Britanija, Švajcarska, Tajvan.

- **Mikrokonkurentnost u praksi se najčešće mjeri preko 3 pokazatelja:**

1. učešće izvoza u proizvodnji,
2. odnos izvoza i uvoza,
3. stepen penetracije izvoza – tržišni udio (učešća izvoza određenog proizvoda neke kompanije u odnosu na drugu svetsku konkurenciju na nekom nacionalnom, regionalnom ili svetskom tržištu)

Ako je, na primer, učešće automobila FIATa na tržištu KINE u 2008. iznosilo 10%, a u 2009. godini 8% onda je konkurentnost FIATa opala za 20% u odnosu na druge proizvođače automobila.

Piramida konkurentnosti

Indikatori:

IMD - Indeks svjetske konkurentnosti

GCI - Indeks globalne konkurentnosti

BCI - Indeks poslovne konkurentnosti

WB - Indeks lakoće poslovanja
Svjetske banke

• National Competitiveness Council, World Economic Forum, International Institute for Management Development, The Heritage Foundation, World Bank, European Bank for Reconstruction and Development i dr. vrše različite analize konkurentnosti nacionalnih ekonomija

- **Međunarodni institut za razvoj menadžmenta (IMD) objavljuje **Godišnjak svjetske konkurentnosti** (**World Competitiveness Yearbook**) koji sadrži dva pristupa: **globalno rangiranje** - osigurava sistemsko vrednovanje konkurentnosti, dok **profil konkurentnosti** - pojedine zemlje pokazuje kako se pojedina država usavršava i specijalizira. Godišnjak rangira i analizira sposobnost zemlje da stvori i sačuva okruženje u kojem se preduzeća mogu takmičiti. To znači da se pretpostavlja da se bogatstvo stvara primarno na nivou poduzeća – to područje se naziva «konkurentnost preduzeća».**
- **Svjetski ekonomski forum definiše: a) Indeks globalne konkurentnosti, GCI, na bazi 9 faktora, i b) indeks poslovne konkurentnosti, BCI, koji polazi od mikroekonomskog pristupa i oslanja sa na podatke anketa.**
- **Svjetska banka definiše **Indeks lakoće poslovanja – Doing Business**, koji mjeri poslovnu regulative i zaštitu vlasničkih prava (pokretanje poslovanja, izdavanje dozvola, iznajmljivanje i gradjenje, upis vlasništva, odobravanje kredita, zaštita ulagača, plaćanje poreza, trgovina, zaključivanje ugovora, zatvaranje poslovanja).**
- **Heritidž fondacija (Heritage Foundation) definiše **indeks ekonomskih sloboda** , kao slobodu poslovanja, slobodu trgovine, poresku slobodu, slobodu od države, monetarnu slobodu, slobodu ulaganja, finansijsku slobodu, slobodu od korupcije i slobodu rada.**

Faktori i podfaktori indeksa svjetske konkurentnosti - GCI

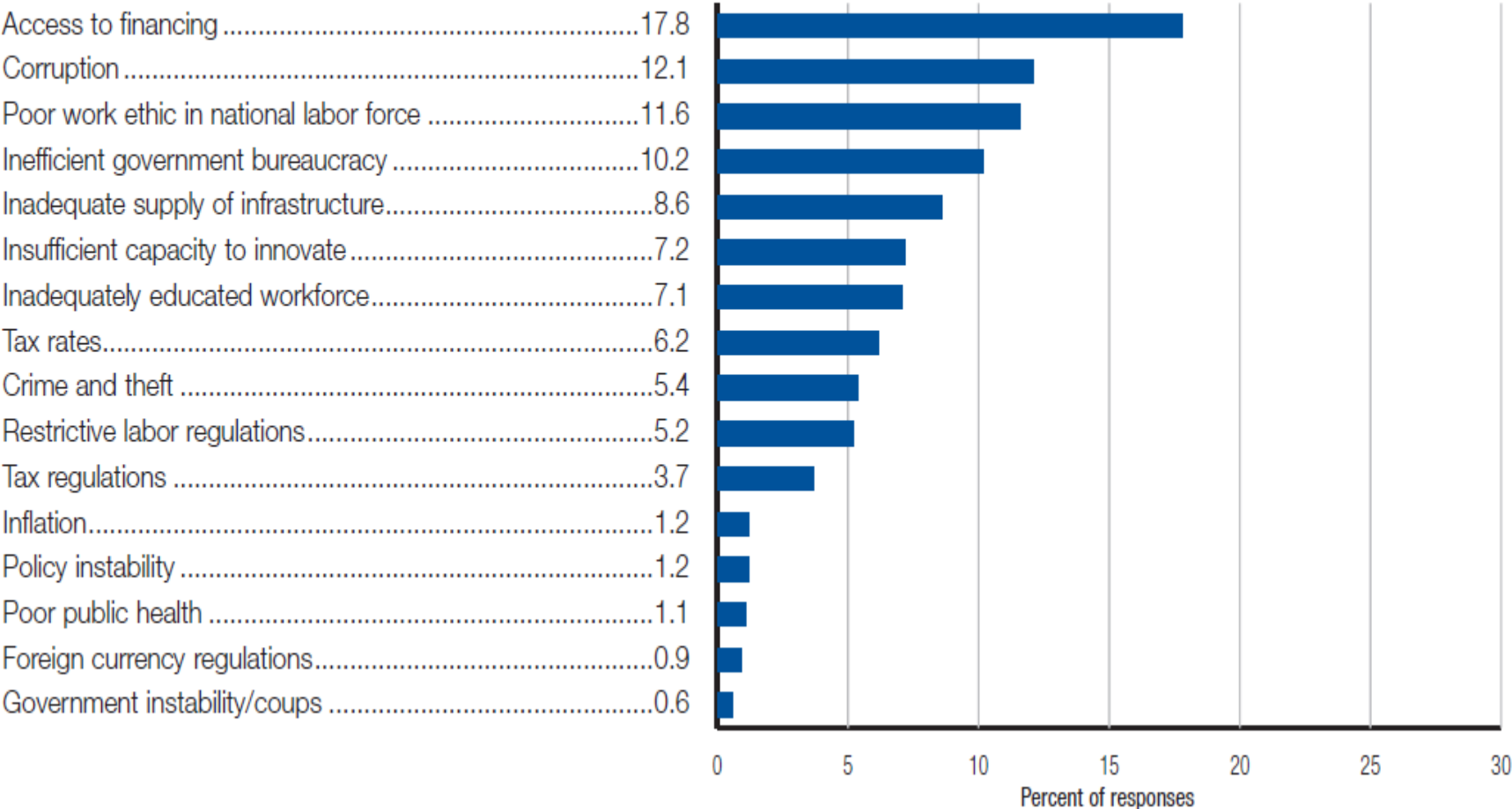
Ekonomska uspješnost	Efikasnost Vlade	Poslovna efikasnost	Infrastruktura
Domaća ekonomija	Javne finasije	Produktivnost	Osnovna infrastruktura
Svjetska trgovina	Fiskalna politika	Tržište rada	Tehnološka infrastruktura
Međunarodno investiranje	Institucionalni pravni okvir	Finansije	Naučna infrastruktura
Zaposlenost	Pravna poslovna regulativa	Menadžment praksa	Zdravstvo i zaštita okoline
Cijena	Socijani okvir	Stavovi i vrijednosti	Obrazovanje

Konačni indeks sastoji se od 20 podfaktora, svaki s istim ponderom (5%), grupisanih u **4 osnovna faktora konkurentnosti**: ekonomska uspješnost, efikasnost vlade, poslovna efikasnost, infrastruktura.

Crna Gora se 2007. po prvi put našla na zvaničnoj rang listi sa još 131 zemljom i rangirana je bila na 85 poziciji, zatim 2008-09 na 65, a 2009-10 na 62. poziciji.

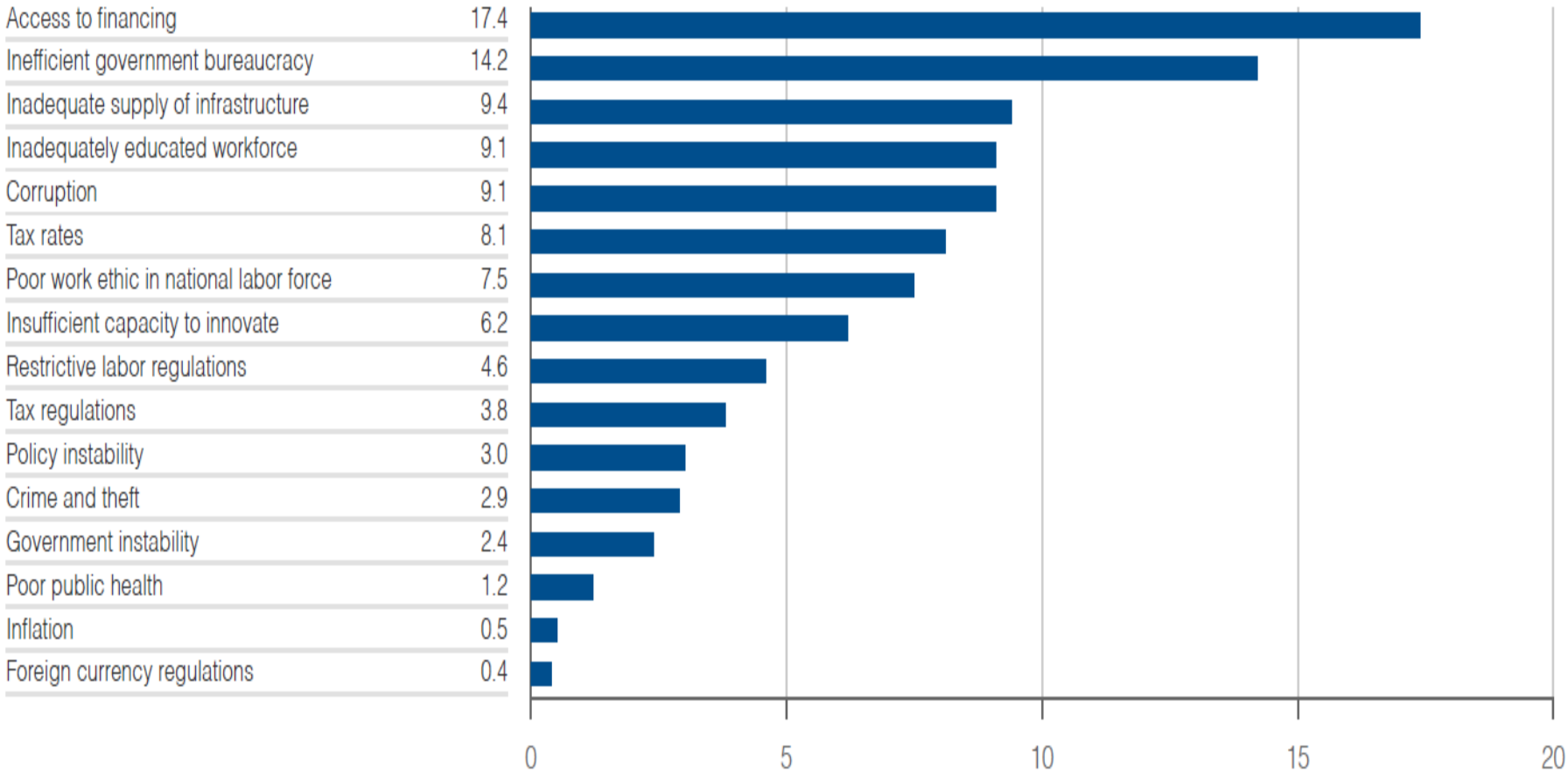
Faktori	GCI 2009-10		GCI 2010-11		GCI 2011-12		GCI 2012-13		GCI 2013-14		GCI 2014-15		GCI 2015-16		GCI 2016-17	
	Pozicija	Bodovi	Pozic	Bodovi	Pozic-	Bodovi	Pozicija	Bodovi	Pozicija	Bod	Pozicija	Bod (1-	Pozicija	Bod (1-	Pozicija	Bod (1-
	Od 133	(1-7)	lja	(1-7)	lja (142)	(1-7)	(144)	(1-7)	-148	(1-7)	-144	7)	-140	7)	-138	7)
GCI	62	4,2	49	4,36	60	4,27	72	4,14	67	4,20	67	4,2	70	4,2	82	4,1
Osnovni faktori	65	4,4	45	4,9	57	4,69	74	4,49	68	4,59	61	4,7	58	4,7	86	4,3
Institucije	52	4,3	45	4,5	42	4,53	44	4,38	52	4,16	59	4,0	70	3,9	80	3,8
Infrastruktura	93	3,0	67	3,8	63	4,01	66	4,06	70	4,04	72	4,1	73	4	76	3,9
Makroekonomska stabilnost	70	4,6	37	5,1	94	4,45	118	3,85	112	4,07	88	4,5	79	4,6	119	5,7
Zdravstvo i osn. obrazovanje	40	5,8	33	6,2	59	5,79	73	5,65	37	6,07	29	6,3	33	6,2	60	5,9
Faktori efikasnosti	65	4,1	64	4,1	63	4,07	74	3,99	72	4,01	73	4,0	75	4,0	79	4,0
Visoko obrazovanje i obuka	57	4,2	52	4,5	48	4,65	51	4,63	50	4,51	51	4,7	54	4,6	64	4,5
Efikasnost tržišta robe	58	4,3	44	4,4	39	4,50	48	4,42	64	4,31	69	4,3	70	4,3	74	4,3
Efikasnost tržišta radne snage	53	4,5	39	4,7	45	4,60	93	4,14	58	4,39	65	4,2	74	4,2	83	4,1
Sofisticiranost finansijskog tržišta	17	5,0	28	4,7	35	4,57	40	4,49	49	4,40	56	4,3	44	4,3	54	4,2
Tehnološka spremnost	45	4,1	44	4,1	53	4,02	56	4,15	49	4,22	54	4,3	55	4,3	52	4,6
Veličina tržišta	124	2,2	129	2,1	130	2,05	130	2,08	135	2,14	134	2,2	131	2,2	130	2,1
Faktori inovativnosti	68	3,6	56	3,7	59	3,62	69	3,57	70	3,61	77	3,5	86	3,4	98	3,4
Sofisticiranost poslovanja	80	3,8	70	3,9	70	3,85	76	3,83	89	3,79	97	3,7	102	3,6	103	3,6
Inovacije	56	3,3	45	3,5	50	3,39	60	3,31	54	3,42	58	3,4	69	3,3	94	3,1

The most problematic factors for doing business

Most problematic factors for doing business

Source: World Economic Forum, Executive Opinion Survey 2016

Note: From the list of factors, respondents to the World Economic Forum's Executive Opinion Survey were asked to select the five most problematic factors for doing business in their country and to rank them between 1 (most problematic) and 5. The score corresponds to the responses weighted according to their rankings.

Međunarodni institut za razvoj menadžmenta

(IMD) navodi

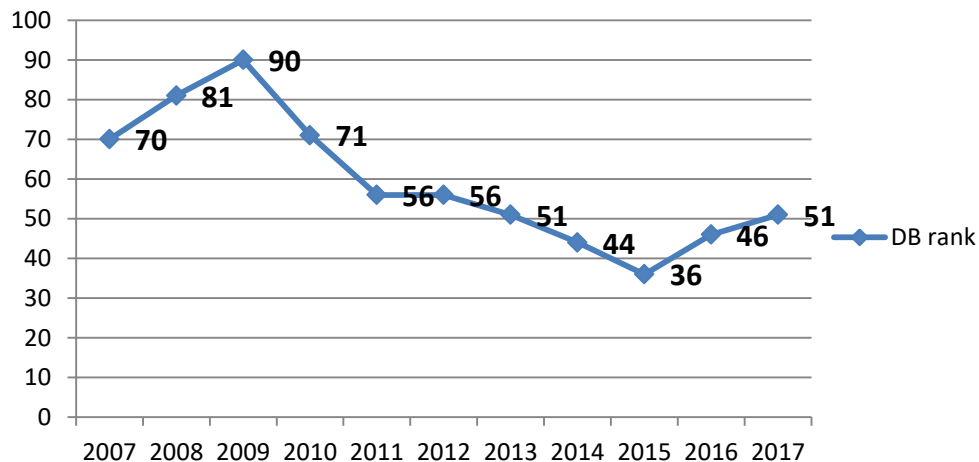
deset «zlatnih pravila konkurentnosti», a to su:

1. stvoriti stabilno i predvidljivo pravno okruženje
2. raditi na fleksibilnoj i elastičnoj privrednoj strukturi
3. investirati u tradicionalnu i tehnološku infrastrukturu
4. podsticati privatnu štednju i domaće investicije
5. razvijati agresivnost na svjetskom tržištu, kao i atraktivnost za FDI
6. osigurati kvalitet, brzinu i transparentnost vlade i administracije
7. održavati ravnotežu između nivoa plata, produktivnosti i poreza
8. sačuvati društvenu strukturu tako da se smanje razlike u platama i ojača «srednja klasa»
9. značajno investirati u obrazovanje, posebno na nivou srednjih škola, i u cjeloživotno obrazovanje radne snage
10. uspostaviti ravnotežu nacionalne i globalne ekonomije kako bi se osiguralo održivo stvaranje bogatstva, uz održavanje vrijednosnog sistema po mjeri građana.

MONTENEGRO TOPIC RANKINGS (measuring business regulation) Lakoca poslovanja	Doing Business 2012 rank	Doing Business 2013 rank	Doing Business 2014 rank (189)	Doing Business 2015 rank (189)	Doing Business 2016 rank (189)	Doing Business 2017 rank (189)
		57	51	44	36 (72,02)	46 (71,85)
Starting a Business /osnivanje preduzeća	45	58	69	56	59	58
Dealing with Construction Permits /dozvole	175	176	106	138	91	93
Getting Electricity / priključak na elektro mrežu	69	69	69	63	163	164
Registering Property / registracija vlasništva	112	117	98	87	79	78
Getting Credit / dobijanje kredita	9	4	3	4	7	7
Protecting Investors / zaštita investitora (manjinskih)	29	32	34	43	36	42
Paying Taxes / plaćanje poreza	119	81	86	96	64	57
Trading Across Borders /trgovina sa inostranstvom	37	42	53	52	42	43
Enforcing Contracts / postovanje ugovora	137	135	136	136	43	41
Resolving Insolvency / zatvaranje p-ca	53	44	45	33	36	40

DB rank - Montenegro

Doing business rank

REGION DB 2014

Mak-25, SI-33, ME-44, HR-89, KS-86, AL-90, RS-93, BA-131

REGION DB 2015

Mak-30, ME-36, SI-51, HR-65, KS-75, AL-68, RS-91, BA-107

WB : «Doing business» 2017- 190 zemalja, 10 indikatora

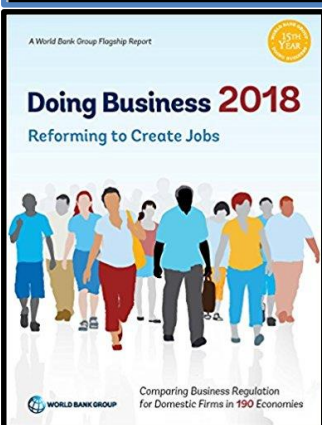
- Pozicija Crne Gore pokazuje da postoji još dosta prostora za unaprijeđenje administrativnih procedura vezanih za poslovanje privrede
- Ako CG želi da ostane atraktivna destinacija za FDI mora još dosta da učini kako bi poslovno okruženje bilo bolje.

Ekonomija	DB index '17
Novi Zeland	1
Singapur	2
Danska	3
Hong Kong, SAR,CH	4
Južna Koreja	5
Norveška	6
Velika Britanija	7
SAD	8
Švedska	9
MAKEDONIJA	10
Slovenija	30
Hrvatska	43
Srbija	47
Crna Gora	51
Albanija	58
Kosovo	60
BIH	81

LAKOĆA POSLOVANJA

SVJETSKA BANKA 2017

Economy / DB 2017	Ease of Doing Business Ranking	Starting a Business	Dealing with Construction Permits	Getting Electricity	Register Property	Getting Credit	Protecting Minority Investors	Paying Taxes	Trading Across Borders	Enforcing Contracts	Resolving Insolvency
AL	58	46	106	156	106	44	19	97	24	116	43
BA	81	174	170	123	99	44	81	133	36	64	41
MK	10	4	11	29	48	16	13	9	27	36	32
ME	51	58	93	167	78	7	42	57	43	41	40
RS	47	47	36	92	56	44	70	78	23	61	47
KS*	60	13	129	114	33	20	63	43	51	44	163

DB 2018, Montenegro

2017	51	58	93	167	78	7	42	57	43	41	40
MNE 2018	42	60	78	127	76	12	51	70	44	42	37

INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA

Heritage Foundation (HF)

- Indeks ekonomskih sloboda Heritage Foundation (HF) izračunava se kao neponderisani prosjek vrijednosti **10 indeksa pojedinih sloboda**.

1. Sloboda poslovanja (*business freedom*);
2. Sloboda trgovine (*trade freedom*);
3. Fiskalna sloboda (*fiscal freedom*);
4. Javna potošnja (*government spending*);
5. Monetarna sloboda (*monetary freedom*);
6. Sloboda investiranja (*investment freedom*);
7. Financijska sloboda (*financial freedom*);
8. Sloboda od korupcije (*freedom from corruption*);
9. Radna sloboda (*labor freedom*);
10. Vlasnička prava (*property rights*);

Izabrane zemlje prema kategorijama ocjene ekonomskih sloboda - HF 2015

Represivne zemlje		Uglavnom neslobodne		Umjereno slobodne		Uglavnom slobodne		Slobodne zemlje	
0 - 49.9 /24/		50 - 59.9 (61)		60 - 69.9 /54/		70 - 79.9 /33/		80 - 100 /5/	
Belarus	42	Azerbeijan	59.7	BE, CY,	69	CA	79	Hong Kong	89,6
Ukraine	43	Croatia	59,1	SL, ES	68	US, DK	76	Singapur	89,4
		BIH	59	Makedonija	67,1	IE,ES	75	Novi Zeland	82,1
		Moldavija	55,5	MT, HU, LV, PL	67-66	UK, LU, FI	74	Australija	81,4
		Grcka	55,4	Albania	65,2	NL, DE	73	Svajcarska	80,5
		China	51,9	Romania, BG	65	SE,LT, IS	72		
		Rusija	51,1	Turkey	62,9	JP, AT, S.Korea	71		
				MONTENEGRO	64,9	CZ, NO	70		
				Slovenia, Serbia	60,3				
				Italy	61,7				

Nerangirane – Avganistan, Libija, Sirija, Irak, Somalija, Sudan, Jemen...